

UNDERVISNINGSMINISTERIET

Den 29. juni 1978.

P R E S S E M E D D E L E L S E
om morgenbøn i skolerne.

Undervisningsministeren meddeler:

Som det fremgik af en pressemeddelelse, udsendt herfra den 31. maj 1978, har undervisningsministeriet til støtte for sine overvejelser om, hvorvidt folkeskoleloven umiddelbart er til hinder for at indlægge et kristent indslag, f.eks. en bøn, i den fælles morgensamling, indhentet udtalelser fra kirkeministeriet og de 2 teologiske fakulteter om fællesbønnens karakter.

Det fremgår af de modtagne udtalelser, at det er kirkeministeriets og fakulteternes opfattelse, at Fader Vor og enhver bøn, der har Fader Vor som grundtype, ikke kan betegnes som forkyndelse.

På denne baggrund finder undervisningsministeriet, at det ikke vil være uforeneligt med folkeskoleloven, at der efter lokal beslutning indlægges en kristen bøn i den fælles morgensamling. Det er dog en forudsætning, at et barn efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver kan fritages for deltagelse i fællesbønnen. Er barnet fyldt 15 år, kan fritagelse kun ske med dets samtykke.

KIRKEMINISTERIET

Frederiksholms Kanal 21 . Telefon (01) 14 82 83

1. kt. Journal nr. 630-1/78

(Bede anført i skrivelser
denne sag vedrørende.)

1220 København K, d.

12 MAJ 1978

AT/if

MINISTERIET

UNDERSKREVET

16 MAJ 1978

1. 1.

1976 - 211 - 23

Vedlagt

20/5 1978

I skrivelse af 8. februar 1978 (1. afd., 1. kt. j.nr. 1976-211-23) har undervisningsministeriet til brug ved behandlingen af en række forespørgsler om, hvorvidt det er i overensstemmelse med folkeskoleloven, at der indlægges et kristent indslag, f.eks. fællesbøn, i skolernes morgensamling eller lignende fællesforanstaltninger, udbedt sig en udtalelse fra kirkeministeriet til karakterisering af den kristne bøn, herunder særligt om hvorvidt denne kan betragtes som forkyndelse.

I anledning heraf skal man hoslagt fremsende en fra biskoppen over Københavns stift indhentet erklæring af 13. april 1978, idet nærværende ministerium kan henholde sig til det deri anførte.

[Handwritten signature]

Arne Truelsen
Arne Truelsen

Undervisningsministeriet,
Departementet

Den 13. april 1978

J. nr. 630 - (OB/KEG)

I besvarelse af kirkeministeriets anmodning af 14. februar 1978 om en udtalelse i forbindelse med undervisningsministeriets forespørgsel til kirkeministeriet af 8. februar 1978 skal jeg udtale:

Kristen bøn er en livsytring, baseret på Jesu Kristi befaling om at bede og hans løfte om, at bønnen bliver hørt. Den er efter sit væsen en individuel eller fælles personlig henvendelse til Gud i Jesu navn, d.v.s. på hans ansvar. Den kristne bønns model er Fadervor, hvori Guds sag (hans navn, rige og vilje) er forenet med menneskets sag (dets skyld, dets sult, dets truede tilværelse). Fadervor er således i sig selv en afsløring af den Gud, som både kan og vil være menneskers Gud og fader, og har afsløret sig som sådan gennem ham, der har formet Fadervor. Da Fadervor - som bøn - er en personlig henvendelse til Gud, er den i sig selv hverken forkyndelse eller undervisning, selvom anvendelsen af Fadervor forudsætter både forkyndelse og undervisning.

Om anvendelsen af bøn - inden for Fadervors ramme - i folkeskolens sammenhæng skal jeg tillade mig at udtale, at det at anvende bøn i skolens morgensamling eller lignende fællesforanstaltninger efter mit skøn ikke kan være underlagt de bestemmelser, der gælder for et enkelt fag (kristendomsundervisning) hvorfor problemstillingen: forkyndelse eller kundskabsmeddelelse her ikke er relevant. Man anvender formentlig heller ikke bestemmelserne vedrørende skolens undervisning i musik på sådanne fællesforanstaltninger i skolen, hvori musik indgår.

Også pædagogisk set må det være rimeligt, at en skole kan gå ud fra den referensramme, der er givet med, at de allerfleste af eleverne er døbt med den kristne dåb. I deres dåb har børnene allerede modtaget Fadervor som gave med ret til at bruge denne gave. At bede Fadervor med døbte børn - også i skolens sammenhæng - er derfor ikke at udtrykke andet, end hvad de i forvejen har fået givet. Der kan derfor ikke være tale om indoktrinering. Forældrene er selv ved at lade deres børn døbe gået ind under den opgave at lade børnene oplære i den såkaldte kristelige børnelærdom. I denne opgave hjælper skolen forældrene bl.a. gennem kristendomsundervisningen, selvom denne ikke er en egentlig dåbsundervisning, og f.eks. gennem en fællesforanstaltning, hvori bøn indgår, og som udmærket også kan opfattes som en af de udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige udvikling (jfr. folkeskolelovens formålsbestemmelse § 2 stk. 1).

Min konklusion er, at en fællesforanstaltning med kristent indslag ikke kan siges at stride mod fagbestemmelserne for kristendomsundervisningen, idet der slet ikke er tale om egentlig undervisning, eller imod skolens formålsbestemmelse da skolens dagligliv skal bygge på åndsfrighed og demokrati, begreber, som vil korrumpere, hvis man i ærlighedens og frihedens navn vil udelukke børnene fra at udtrykke deres givne virkelighed, som bl.a. - for de flestes vedkommende - er den, at de er døbt.

Det er efter mit skøn indlysende, at ligesom et lille mindretal ikke skal kunne foretage en sådan udelukkelse, skal et flertal heller ikke kunne tvinge børn mod forældrenes ønske til at deltage i fællesforanstaltninger med kristent indslag, hvorfor der bør være mulighed for fritagelse herfor

Ole Beitelman

KØBENHAVNS UNIVERSITET
KONSISTORIALKONTORET

Frue Plads, 1168 Kbhvn. K., den 23.5.1978.
Telf. (01) 11 08 28

Undervisningsministeriet
departementet,
Frederiksholms Kanal 21,
1220 København K.

Journal nr. 057-5.0/78
(Bedes anført i skrivelser denne
sag vedrørende)

UNIVERSITETSKONSISTORIET

1978

24/11/78-009157

1. afd. 1. kt.

1976-211-23

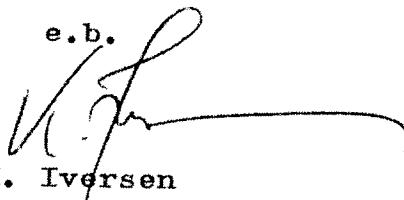
Veal 4/78

20/3/1978

./.
Under henvisning til departementets skrivelse af 8. februar d.å.
(1. afd., 1. kt. j.nr. 1976-211-23) vedrørende karakteriseringen
af den kristne bøn skal man hoslagt fremsende en fra det teolo-
giske fakultetsråd indhentet udtalelse af 19. d.m. med bilag.
Til denne udtalelse skal man herfra henholde sig.

P.r.v.

e.b.

K. Iversen

Til
universitetets rektor.

DATO: 19.5.1978

J. NR.: 5.1/4

Under henvisning til rektors skrivelse af 9.2.1978 (j.nr. 057 - 5.0./78) med bilag vedrørende karakterisering af den kristne bøn skal fakultetsrådet meddele, at det i overensstemmelse med den af professorerne P.G.Lindhardt og Theodor Jørgensen afgivne udtalelse af 5.5.1978 (som vedlægges) har vedtaget at tilslutte sig den (ligeledes vedlagte) udtalelse, som det af Aarhusfakultetet nedsatte udvalg har afgivet.

p.f.v.

Knud Banning
dekan

/Kajsa Meyer.

KONSIST.
JOURNAL NR. 057-5.0./78

MODTAGET

KØBENHAVNS UNIVERSITET
INSTITUT FOR SYSTEMATISK TEOLOGI

8 MAJ 1978

KØBMAGERGADE 44-46
DK-1150 KØBENHAVN K.
TELEFON 01 - 13 45 70

Afdeling for dogmatik, etik
og religionsfilosofi.

København, den 5. maj 1978.

- 5. 1/4.

Til
Dekanen for det teologiske fakultet,
Københavns Universitet,
Pilestræde 58.
1112 København K.

DET TEOLOGISKE FAKULTET
J. NR.

5/4

Undertegnede blev ved det teologiske fakultetsråds møde den 15.2.1978 udpeget til at udarbejde en udtalelse til karakterisering af den kristne bøn, som undervisningsministeren havde udbedt sig i skrivelse til universitetets rektor af 8. februar 1978, og som rektor havde fremsendt i skrivelse til dekanen for det teologiske fakultet af 9. februar 1978.

Den 6. marts 1978 nedsatte det teologiske fakultetsråd ved Århus universitet et udvalg med det samme formål, og professor P.G. Lindhardt blev dette udvalgs formand.

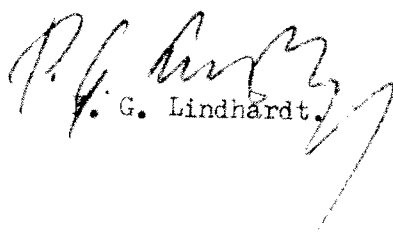
Vi var fra begyndelsen enige om at samarbejde om udarbejdelsen af svaret, da det også for undervisningsministeriet måtte være mest hensigtsmæssigt, at der kom et enslydende svar fra det teologiske sagområde.

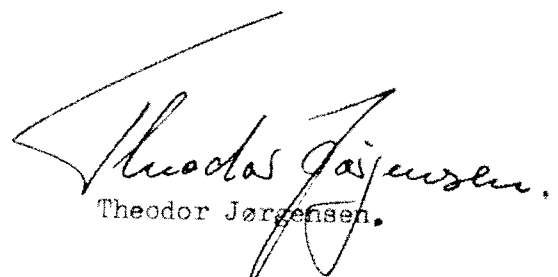
Til det møde, som udvalget i Århus skulle have den 4. april, havde professor Theodor Jørgensen fremsendt et udkast til svar, som blev lagt til grund for drøftelsen i udvalget i Århus. Professor Lindhardt fik herefter af udvalget i Århus til opgave at lave et udkast, der indarbejdede Theodor Jørgensens udkast samt tog højde for den diskussion, der var blevet ført under mødet.

Dette af P.G. Lindhardt udarbejdede udkast blev fremlagt for udvalget i Århus på et møde den 17. april. Inden da var udkastet også blevet fremsendt til Theodor Jørgensen og dekanen for det teologiske fakultet i København, dr. Knud Banning. Udvalget i Århus vedtog udkastet som sit svar.

Vifremsender hermed dette svar til det teologiske fakultetsråd i København, idet vi anbefaler, at det vil tilslutte sig dette svar som sit. Theodor Jørgensen ser sit eget udkast til svar fuldt indarbejdet og kan endvidere fuldt ud tilslutte sig, hvad der iøvrigt står i skrivelsen.

Med venlig hilsen

P. G. Lindhardt.

Theodor Jørgensen.

Til

Det teologiske fakultetsråd.

I skrivelse af 3. februar 1978 (J.nr. 1976-211-23) har Undervisningsministeriet - i anledning af en række modtagne forespørgsler - anmodet rektor for Aarhus Universitet om "fra de nærmest sagkyn- dige inden for det teologiske fagområde at indhente en udtalelse til karakteristik af den kristne bøn, herunder særligt om, hvorvidt denne kan betragtes som forkyndelse". I skrivelse af 8. marts 1978 har Det teologiske fakultetsråd derpå anmodet undertegnede om at indtræde i et "hurtigt arbejdende udvalg til at behandle sagen".

Således foranlediget skal udvalget bemærke:

i sin skrivelse henviser ministeriet til, at besvarelsen af det stillede spørgsmål må ske på baggrund af en fortolkning af folkeskolelovens § 5 om kristendomsundervisningen, der ifølge bemærkningerne til lovforslaget ikke må "antage karakter af forkyndelse eller bevidst religiøs påvirkning af børnene". Nævnte § 5 siger i stk. 1, at "kristendomsundervisningens centrale kundskabsområde er den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendom" og giver i stk. 2 regler for børns eventuelle fritagelse fra at deltage i denne undervisning. Det må være nærliggende at forstå de til paragraffen knyttede bemærkninger således, at "bevidst religiøs påvirkning" er en nærmere definition af hvad "forkyndelse" i denne sammenhæng er, eller således at "forkyndelse" slet og ret er identisk med "bevidst religiøs påvirkning", d.v.s. at man har villet værgе børnene mod en eller anden religiøs propaganda eller indoktrinering. Det kan næppe bestrides, at der under det vage og ubestemte begreb "kristen bøn" kan forekomme, sikkert også i skolen, individuelt formede bønner som mere eller mindre har karakter af indoktrinering, men hvis man uden nærmere definition betegner "forkyndelse" som utilladelig eller sætter den lig med "bevidst religiøs påvirkning", umuliggøres enhver rimelig anvendelse af glosen "forkyndelse", somom den nødvendigvis måtte have diskriminerende betydning. Det er ikke i noget åndsfag muligt at undervise uden at der foregår en påvirkning - det ligger simpelt- hen i fagenes "humane" natur - og hvis denne påvirkning ikke må være underviseren "bevidst" forudsætter det, at man som underviser har søvngængeragtige lærerpersonligheder der - bevidstløst - ikke ved hvad de foretager sig; en sådan upersonlighed ville samti-

dig virke dræbende på eleverne. Da ingen af delene formentlig kan være hensigten, må man gå ud fra, at ordet "forkyndelse" har en ren negativ eller afværgende funktion - at bremse indoktrinering - og at det i øvrigt erkendes, at undervisning i et ånds-fag uundgåeligt må bestå i et samspil mellem undervisningsstoffet, lærerens og elevernes personligheder, således at en påvirkning (der ikke behøver at være indoktrinering) derfor ikke blot er uundgåelig, men nødvendig.

Folkeskolens § 2 siger, at det er folkeskolens opgave "i samarbejde med forældrene at give eleverne mulighed for at tilegne sig kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til den enkelte elevs alsidige udvikling", og af bemærkningerne til paragraffen fremgår, at skolen "ikke må søge at påvirke børnene og de unge til bestemte livsanskuelser". Dette må i analogi med det ovenfor udviklede forstås således, at det just er en direkte religiøs, politisk etc. propaganda (som tilsigter et valg af bestemte "livsanskuelser") man vil værges eleverne imod, men det kan heller ikke, i denne mere alment formede paragraf, være meningen at påvirkning overhovedet ikke må finde sted. Alene det at blive konfronteret med en "livsanskuelse", f.eks. en religion, er uundgåeligt en påvirkning, og ingen nok så steril eller neutral information kan hindre noget menneske i personlig at tilegne sig informationens indhold.

Den kristne bøn er ikke en hvilken som helst, individuelt eller kollektivt formet bøn, som indeholder et vist mål af kristelige ord og begreber; den kristne bøn kan i almindelighed karakteriseres som en henvendelse, d.v.s. påkaldelse, tak eller lovprisning af Gud, den Gud, som ifølge det centrale i kristendommen ikke er ukendt, men efter Det nye Testamente og Kirkens- også "den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendoms" - samstemmende bekendelse eller vidnesbyrd har ladet sig kende i Jesus af Nazareth. Som Jesu Kristi Gud og fader er Gud også de kristnes fader; det kan naturligvis udtrykkes i mange slags bøn, men er klarest sagt i Fader vor, som med rette - fordi det er den bøn Jesus lærte sine disciple - kan betegnes som "den kristne bøn". I modsætning til så megen anden "kristen" (kristelig) bøn, der let kan glide ud i det i negativ forstand forkyndende (indoktrinerende), er Fader vor ved sit indhold og sin faste form så at sige grundtypen for den kristne bøn, ikke en individuel, men en fælles bøn, som har nøje sammenhæng med den dåb, der stadig møder tilslutning hos det store flertal af det danske folk, og er placeret i en lang og

bred kirkelig tradition så vel som i en gennem talrige hjem fungerende folkelig kultur.

En sådan bøn er ikke - heller ikke i kirkens liturgi - at opfatte som forkyndelse, snarere som et svar på forkyndelse, d.v.s. at der for at tilegne sig denne særlige "udtryksform" forud må være gået en forkyndelse eller - på skolens plan - en kundskabsmeddelelse. I egentligste forstand er Fader vor "den kristne bøn", og enhver bøn, der har Fader vor som grundtype kan betegnes, ikke som forkyndelse, men som den kristne tros mest umiddelbare udtryksmåde. Når undervisningen i kristendomskundskab - der som sit centrale område har folkekirkens evangelisk-lutherske kristendom - er (jfr. § 2) så fri, at elever efter deres forældres ønske, i modnere alder efter eget ønske, kan fritages fra deltagelse i denne undervisning, må heraf følge, at f.eks. "fællesforanstaltninger" som morgensang, eventuelt med en fast formet bøn, ved begyndelsen af skolens hverdag har en tilsvarende fri karakter, så kan der naturligvis - netop fordi det drejer sig om "kristen bøn", og kristendommens væsen forudsætter frihed og frivillighed - ikke være tale om obligatorisk deltagelse. Men det er også skolens opgave - uden indoktrinering og med bevarelse af forældres og elevers valgfrihed - i kristendomsundervisningen at give eleverne mulighed for at tilegne sig ikke blot kundskaber, færdigheder og arbejdsmetoder, men sådanne "udtryksformer", som "medvirker til de enkelte elevers alsidige udvikling". Snarere end at opfatte Fader vor eller anden dermed overensstemmende "kristen bøn" som forkyndelse, må man, dersom en sådan bøn indgår i en skoles "fællesforanstaltning" fremhæve, at bønnen - slet og ret ved at bruges - er en af de udtryksformer, som medvirker til alsidig udvikling. Det må af en rimelig tolkning af skolelovens derom handlende paragraffer, med tilhørende bemærkninger, fremgå, at det i samråd med forældrene er de enkelte skolars ret at afgøre, om de - ved "fællesforanstaltninger" - vil anvende en kristen bøn, f.eks. Fader vor, som en af de i loven nævnte udtryksformer, man - uden påbud, uden forbud - vil gøre eleverne fortrolige med, uden at dette - friheden forudsat - er ensbetydende med en "forkyndelse", der i negativ eller indoktrinerende forstand er egnet til at virke som "bevidst påvirkning" af børn og unge til at danne sig "bestemte livsanskuelser".

Aarhus Universitet, den 17. april 1978.

Handwritten signatures and notes:
P.G. Knudsen
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

8000 ÅRHUS C, den 24. april 1978.

TLF. (06) 16 03 53 - 16 03 58

Journ. nr. ~~1976-211-23~~

(Bedes anført i skrivelser
denne sag vedrørende)

1978-042-14

HHS/HW.

Til

Aarhus Universitet.

A. U. JOURNAL NR.

MODT. 2 4 APR. 1978

UNDERSØGELSESDIREKTORATET

MODT. 2 4 APR. 1978

20 APR 1978 007 197

1. 11. 78

1.

1976-211-23

Vedlagt

20/4 1978

Det teologiske fakultetsråd vedtog på sit møde den 6. marts d.å. med anledning i Undervisningsministeriets skrivelse af 8. februar 1978 med anmodning om en udtalelse til karakterisering af den kristne bøn at nedsætte et hurtigt arbejdende udvalg til at behandle sagen.

Som medlemmer af udvalget blev udpeget: Professor, dr. theol. P. G. Lindhardt (formand), professor, dr. phil. Chr. Thodberg, docent, dr. theol. Johannes Aagaard, kandidatstipendiat, mag. scient. soc. Ole Riis og lektor cand. theol. Erik Kyndal.

./.. Udvalget afgav den 17. april d.å. vedlagte udtalelse, som Det teologiske fakultetsråd den 24. april d.å. har tilsluttet sig.

P. f. v.

e.b.

Hanne Højte Stenbæk

Hanne Højte Stenbæk.

sekretær.

Fremsendes til Undervisningsministeriet, Departementet, under henvisning til skrivelse af 8. februar 1978 j.nr. 1976-211-23.

Aarhus Universitet, den 24. april 1978.
j.nr, 1978-042-14.

P. U. V.

e.b.

Mau Pedersen

kopi til TF

M. Mau Pedersen

Til

Det teologiske fakultetsråd.

I skrivelse af 3. februar 1978 (J.nr. 1976-211-23) har Undervisningsministeriet - i anledning af en række modtagne forespørgsler - anmodet rektor for Aarhus Universitet om "fra de nærmest sagkyndige inden for det teologiske fagområde at indhente en udtalelse til karakteristik af den kristne bøn, herunder særligt om, hvorvidt denne kan betragtes som forkyndelse". I skrivelse af 8. marts 1978 har Det teologiske fakultetsråd derpå anmodet undertegnede om at indtræde i et "hurtigt arbejdende udvalg til at behandle sagen".

Således foranlediget skal udvalget bemærke:

i sin skrivelse henviser ministeriet til, at besvarelsen af det stillede spørgsmål må ske på baggrund af en fortolkning af folkeskolelovens § 5 om kristendomsundervisningen, der ifølge bemærkningerne til lovforslaget ikke må "antage karakter af forkyndelse eller bevidst religiøs påvirkning af børnene". Nævnte § 5 siger i stk. 1, at "kristendomsundervisningens centrale kundskabsområde er den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendom" og giver i stk. 2 regler for børns eventuelle fritagelse fra at deltage i denne undervisning. Det må være nærliggende at forstå de til paragraffen knyttede bemærkninger således, at "bevidst religiøs påvirkning" er en nærmere definition af hvad "forkyndelse" i denne sammenhæng er, eller således at "forkyndelse" slet og ret er identisk med "bevidst religiøs påvirkning", d.v.s. at man har villet værgе børnene mod en eller anden religiøs propaganda eller indoktrinering. Det kan næppe bestrides, at der under det vage og ubestemte begreb "kristen bøn" kan forekomme, sikkert også i skolen, individuelt formede bønner som mere eller mindre har karakter af indoktrinering, men hvis man uden nærmere definition betegner "forkyndelse" som utilladelig eller sætter den lig med "bevidst religiøs påvirkning", umuliggøres enhver rimelig anvendelse af glosen "forkyndelse", somom den nødvendigvis måtte have diskriminerende betydning. Det er ikke i noget ånds-fag muligt at undervise uden at der foregår en påvirkning - det ligger simpelt hen i fagenes "humane" natur - og hvis denne påvirkning ikke må være underviseren "bevidst" forudsætter det, at man som underviser har søvngængeragtige lærerpersonligheder der - bevidstløst - ikke ved hvad de foretager sig; en sådan upersonlighed ville samti-

dig virke dræbende på eleverne. Da ingen af delene formentlig kan være hensigten, må man gå ud fra, at ordet "forkyndelse" har en ren negativ eller afværgende funktion - at bremse indoktrinering - og at det i øvrigt erkendes, at undervisning i et ånds-fag uundgåeligt må bestå i et samspil mellem undervisningsstoffet, lærerens og elevernes personligheder, således at en påvirkning (der ikke behøver at være indoktrinering) derfor ikke blot er uundgåelig, men nødvendig.

Folkeskolens § 2 siger, at det er folkeskolens opgave "i samarbejde med forældrene at give eleverne mulighed for at tilegne sig kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til den enkelte elevs alsidige udvikling", og af bemærkningerne til paragraffen fremgår, at skolen "ikke må søge at påvirke børnene og de unge til bestemte livsanskuelser". Dette må i analogi med det ovenfor udviklede forstås således, at det just er en direkte religiøs, politisk etc. propaganda (som tilsigter et valg af bestemte "livsanskuelser") man vil værgе eleverne imod, men det kan heller ikke, i denne mere alment formede paragraf, være meningen at påvirkning overhovedet ikke må finde sted. Alene det at blive konfronteret med en "livsanskuelse", f.eks. en religion, er uundgåeligt en påvirkning, og ingen nok så steril eller neutral information kan hindre noget menneske i personlig at tilegne sig informationens indhold.

Den kristne bøn er ikke en hvilken som helst, individuelt eller kollektivt formet bøn, som indeholder et vist mål af kristelige ord og begreber; den kristne bøn kan i almindelighed karakteriseres som en henvendelse, d.v.s. påkaldelse, tak eller lovprisning af Gud, den Gud, som ifølge det centrale i kristendommen ikke er ukendt, men efter Det nye Testamente og Kirkens- også "den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendoms" - samstemmende bekendelse eller vidnesbyrd har ladet sig kende i Jesus af Nazareth. Som Jesu Kristi Gud og fader er Gud også de kristnes fader; det kan naturligvis udtrykkes i mange slags bøn, men er klarest sagt i Fader vor, som med rette - fordi det er den bøn Jesus lærte sine disciple - kan betegnes som "den kristne bøn". I modsætning til så megen anden "kristen" (kristelig) bøn, der let kan glide ud i det i negativ forstand forkyndende (indoktrinerende), er Fader vor ved sit indhold og sin faste form så at sige grundtypen for den kristne bøn, ikke en individuel, men en fælles bøn, som har nøje sammenhæng med den dåb, der stadig møder tilslutning hos det store flertal af det danske folk, og er placeret i en lang og

bred kirkelig tradition så vel som i en gennem talrige hjem fungerende folkelig kultur.

En sådan bøn er ikke - heller ikke i kirkens liturgi - at opfatte som forkyndelse, snarere som et svar på forkyndelse, d.v.s. at der for at tilegne sig denne særlige "udtryksform" forud må være gået en forkyndelse eller - på skolens plan - en kundskabsmeddelelse. I egentligste forstand er Fader vor "den kristne bøn", og enhver bøn, der har Fader vor som grundtype kan betegnes, ikke som forkyndelse, men som den kristne tros mest umiddelbare udtryksmåde. Når undervisningen i kristendomskundskab - der som sit centrale område har folkekirkens evangelisk-lutherske kristendom - er (jfr. § 2) så fri, at elever efter deres forældres ønske, i modnere alder efter eget ønske, kan fritages fra deltagelse i denne undervisning, må heraf følge, at f.eks. "fællesforanstaltninger" som morgensang, eventuelt med en fast formet bøn, ved begyndelsen af skolens hverdag har en tilsvarende fri karakter, så kan der naturligvis - netop fordi det drejer sig om "kristen bøn", og kristendommens væsen forudsætter frihed og frivillighed - ikke være tale om obligatorisk deltagelse. Men det er også skolens opgave - uden indoktrinering og med bevarelse af forældres og elevers valgfrihed - i kristendomsundervisningen at give eleverne mulighed for at tilegne sig ikke blot kundskaber, færdigheder og arbejdsmetoder, men sådanne "udtryksformer", som "medvirker til de enkelte elevers alsidige udvikling". Snarere end at opfatte Fader vor eller anden dermed overensstemmende "kristen bøn" som forkyndelse, må man, dersom en sådan bøn indgår i en skoles "fællesforanstaltning" fremhæve, at bønnen - slet og ret ved at bruges - er en af de udtryksformer, som medvirker til alsidig udvikling. Det må af en rimelig tolkning af skolelovens derom handlende paragraffer, med tilhørende bemærkninger, fremgå, at det i samråd med forældrene er de enkelte skolers ret at afgøre, om de - ved "fællesforanstaltninger" - vil anvende en kristen bøn, f.eks. Fader vor, som en af de i loven nævnte udtryksformer, man - uden påbud, uden forbud - vil gøre eleverne fortrolige med, uden at dette - friheden forudsat - er ensbetydende med en "forkyndelse", der i negativ eller indoktrinerende forstand er egnet til at virke som "bevidst påvirkning" af børn og unge til at danne sig "bestemte livsanskuelser".

Aarhus Universitet, den 17. april 1978.

Erik Kyndal

Jøhs. Aagaard Ole Riis P.G. Lindhardt

Chr. Thodberg

Erik Kyndal

Jøhs. Aagaard Ole Riis P.G. Lindhardt

Chr. Thodberg